

OBUKA ZA OBNAVLJANJE ZNANJA IZ ZRAKOPLOVNE MEDICINE /
AME REFRESHER TRAINING
Hrvatska agencija za civilno zrakoplovstvo, Ulica grada Vukovara 284,
ZAGREB

Preventivni programi suzbijanja zlouporabe droga

14. prosinca 2024.

Josipa-Lovorka Andreić
*Voditeljica Odjela za kvalitetu i standarde na području ovisnosti
o drogama i ponašajnih ovisnosti*
Služba za suzbijanje ovisnosti
Hrvatski zavod za javno zdravstvo
josipa.lovorka-andreic@hzjz.hr

- Sprječavanje početka korištenja sredstava ovisnosti.
- Odgađanje dobi početka korištenja.
- Smanjenje uporabe sredstava ovisnosti i razvoj ponašajnih ovisnosti.
- Promicanje zdravog načina života i rano prepoznavanje problema.

Sveobuhvatni cilj - podržati zdrav i siguran razvoj pojedinaca!

Razumijevanje sredstava ovisnosti Farmakologija, fiziologija i psihologija

sredstva ovisnosti mijenjaju rad živčanog sustava, stoga mijenjaju i osjećaje, percepciju, misaone procese i/ili ponašanja.

STIMULANSI	OPIOIDI (NARKOTICI)	DEPRESANTI	HALUCINOGENI
Kokain	Heroin	Alkohol	LSD
Amfetamin	Morfij	Barbirturati	Meskalin
Metamfetamin	Opijum	Benzodiazepini	MDMA
Nikotin Kofein	Petidin	Gamahidroxi butirat (GHB)	Psilocibinske gljive

Osnovni podaci vezani uz korištenje sredstava ovisnosti Različiti korisnici, različite tvari, različiti oblici upotrebe i različiti profili rizika

Način korištenja sredstava ovisnosti (način primjene):

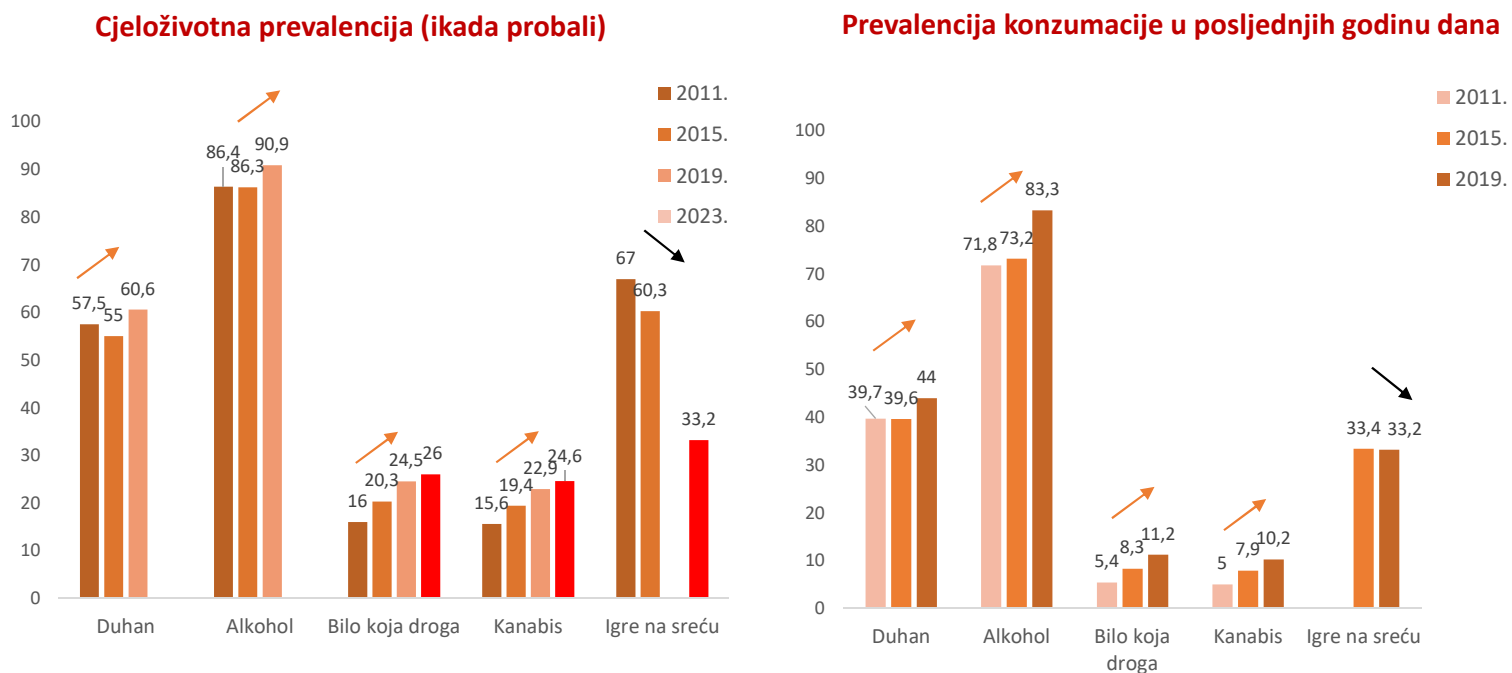
Injektiranje sredstava ovisnosti je najrizičniji način korištenja. Ostali načini su: oralno, gutanje, udisanje (vaporizeri/isparivači), injektiranje: intramuskularno (u mišić), potkožno, intravenozno, nanošenjem na kožu i sublingvalno (rastapanjem tvari pod jezikom i apsorpcijom preko sluznice usta).

primjer **kokain**: najviše korišteno ilegalno sredstvo ovisnosti

- veća prevalencija u južnoj i sjevernoj Europi
- razlika između korisnika - društvenih (koji uglavnom šmrću prah) i marginaliziranih (koji uglavnom injektiraju kokainsku bazu = crack)

Prevalencije konzumacije psihoaktivnih tvari i igranja igara na sreću u populaciji od 15 do 64 god. (%)

Izvor: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Ured za suzbijanje zlorabe droga Vlade Republike Hrvatske / Hrvatski zavod za javno zdravstvo, *Istraživanja zlorabe sredstava ovisnosti u općoj populaciji* Republike Hrvatske: 2011., 2015., 2019.

* Životna prevalencija igranja igara na sreću za 2019. nije dostupna

Rezultati ČETVRTOG Istraživanja uporabe droga u općoj populaciji (2023.)

Duhan:

Puši **37,9% odraslih** i **38,1% mlađih odraslih**.

Najviše u dobi **25-34 godine** (42,5%).

Alkohol:

Konzumira ga **77,7% odraslih** i **82,4% mlađih odraslih**.

Najviše u dobi **25-34 godine** (85,1%).

Sedativi i trankvilizatori:

Uzima ih **22% odraslih**, više žene (25,6%) nego muškarci (18,3%).

Ilegalne droge:

Barem jednom koristilo **26% odraslih** i **37,3% mlađih odraslih**.

Najčešće korišten kanabis (**24,6% odraslih**, **35,9% mlađih odraslih**).

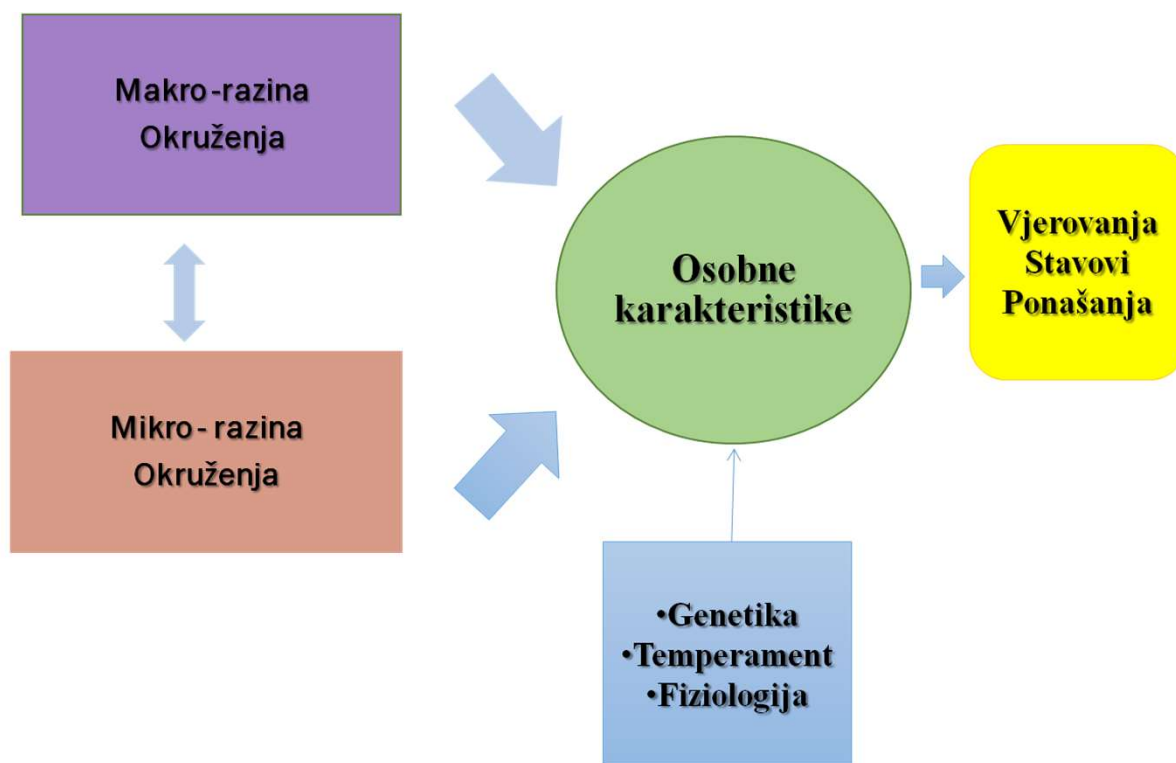
Rezultati ČETVRTOG Istraživanja uporabe droga u općoj populaciji (2023.)

Trendovi 2011.-2023.:

Porast uporabe: kokaina, sedativa, trankvilizatora i kanabisa.

Smanjenje konzumacije alkohola među mlađima.

Etiološki model

okruženja u međudjelovanju s osobnim obilježjima pojedinaca, čine nas više ili manje izloženima riziku

Prema Ekološkoj teoriji razvoja, Urija Bronfenbrennera

- Kultura koja tolerira ili potiče konzumaciju alkohola ili droga.
- Ekonomija i dostupnost sredstava ovisnosti.
- Zakonodavni okvir i javne politike vezane uz prevenciju ovisnosti.

- Obiteljski odnosi (npr. sukobi, zanemarivanje)
- Vršnjački pritisak ili prijatelji koji konzumiraju sredstva ovisnosti
- Stres na radnom mjestu

- Vjerovanja, stavovi i ponašanja
- Stavovi prema konzumaciji sredstava ovisnosti - interakcija osobnih karakteristika i okoline!

- Genetska predispozicija za ovisnost.
- Temperament (npr. impulzivnost ili sklonost traženju uzbuđenja).
- Fiziološke reakcije na psihoaktivne tvari.

Rizični čimbenici	Zaštitni čimbenici
• „... RČ obilježja ponašanja ili psihosocijalnog funkcioniranja (uključujući stavove, uvjerenja i osobnost) povezana s povećanim rizikom za uporabu sredstava ovisnosti .” • ... uključuju kontekstualne (zakoni, norme, dostupnost..), individualne i međuljudske čimbenike (obilježja pojedinca, sukobi u obitelji, niska povezanost..)	• „smanjuju ranjivost, neutraliziraju ili ublažavaju učinak RČ... obilježja koja sprečavaju korištenje sredstava ovisnosti ili smanjuju rizike.” Znanstveno utvrđeni zaštitni čimbenici: • snažna POVEZANOST s obitelji, školom, zajednicom i vršnjacima koji imaju PROSOCIJALNE STAVOVE i podržavaju prosocijalna ponašanja.

Kakvu prevenciju želimo?

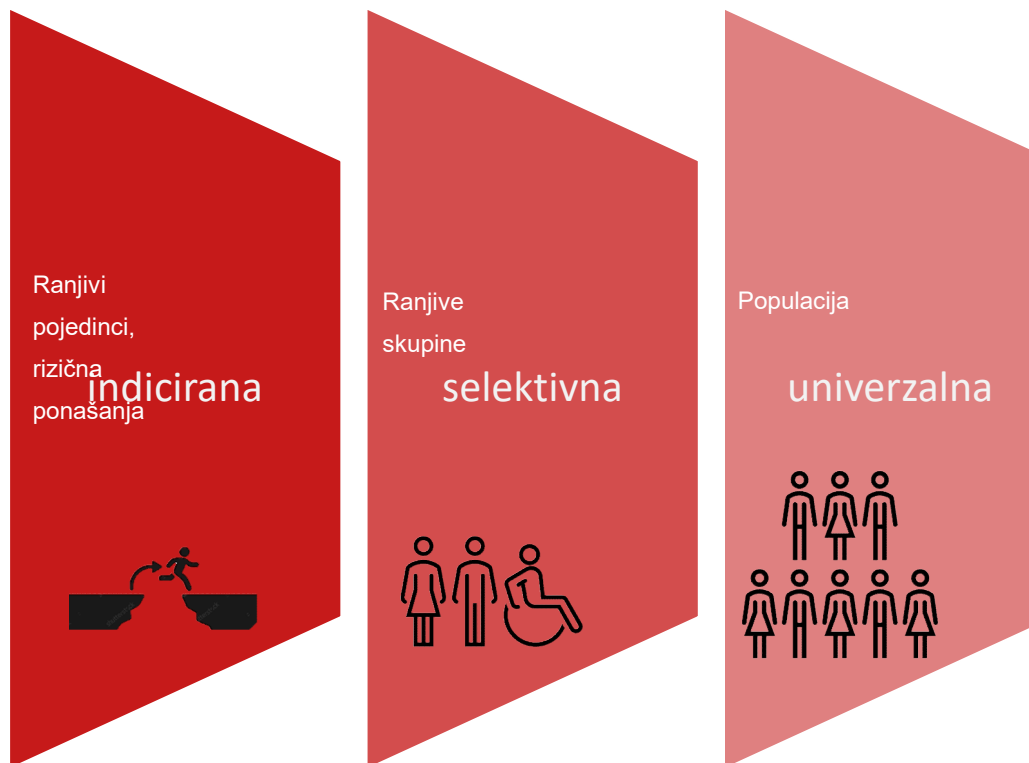
Učinkovit nacionalni sustav prevencije droga i ovisnosti
(UNODC&WHO, 2018)

- integrirani **raspon intervencija i politika** koje se temelje na znanstvenim dokazima – **utvrđena učinkovitost**
- koje se odvijaju u **različitim okruženjima**

Obitelj, škola i zajednica, **RADNO MJESTO**

- usmjerene su na **relevantnu dob i razine rizika**.
- usmjerena i na **individualne i na okolišne čimbenike ranjivosti i otpornosti**

ranjivost – ne samo jedna preventivne intervencija - često izolirana i ograničena

Razlozi konzumacije sredstava ovisnosti prema ekološkom modelu

1. Mikro-razina okruženja

- **Obitelj i prijatelji:**
Modeliranje ponašanja, obiteljski konflikti, tolerancija prema konzumaciji.
- **Radno mjesto:**
Visok stres, pritisak, dostupnost psihoaktivnih tvari.
- **Škola i obrazovne institucije:**
Akademski pritisak, vršnjački utjecaj.

2. Makro-razina okruženja

- **Društvene norme:**
Kultura koja potiče ili tolerira konzumaciju alkohola i droga.
- **Ekonomski čimbenici:**
Socioekonomski status, nezaposlenost, financijska nesigurnost.
- **Zakonodavni okviri:**
Regulacija dostupnosti i kontrole psihoaktivnih tvari.

3. Osobne karakteristike

- **Genetika:**
Genetska predispozicija za ovisnost.
- **Temperament:**
Impulzivnost, niska samokontrola.
- **Fiziologija:**
Biološki odgovori na stres i užitak.

4. Vjerovanja, stavovi i ponašanja

- **Percepcija rizika:**
Nisko razumijevanje posljedica konzumacije.
- **Stavovi prema drogama:**
Pozitivni stavovi prema konzumaciji tvari povećavaju rizik.
- **Ponašanja:**
Strategije suočavanja sa stresom koje uključuju konzumaciju tvari.

Razvoj preventivne znanosti

- Informiranje i edukativne aktivnosti
- Razvojni pristupi – vještine
- Kritičko mišljenje i normativna uvjerenja
- Strategije u okruženju
- Razvoj i provedba **intervencija utemeljenih na dokazima** jedno je od ključnih načela znanosti o prevenciji (*Belošević & Ferić, 2021*)
- **prevencija utemeljena na dokazima** – preventivni programi, strategije i politike koji su se pokazali učinkovitima u promjeni ponašanja i stavova (*Pentz, 2003*)
- Najučinkovitije intervencije **temelje se na etiološkim psihosocijalnim teorijama o uporabi supstanci i uključuju R&Z čimbenike na različitim razinama** (pojedince, obitelji i/ili zajednice)

Griffin & Botvin, 2010

Osnovna načela učinkovitih preventivnih programa

Sveobuhvatnost

različita okruženja i područja života, široki spektar aktivnosti

Raznolike metode učenja - razvoj vještina, interaktivne metode i direktno iskustvo

Dostatno trajanje

Utemeljenost na teoriji

Pozitivni odnosi

Vremenska usklađenost - razvojna prikladnost (intelektualna, kognitivna i socijalna)
ciljaju na rizične čimbenike prije nego se razvije problem u ponašanju

Socio-kulturalna prikladnost

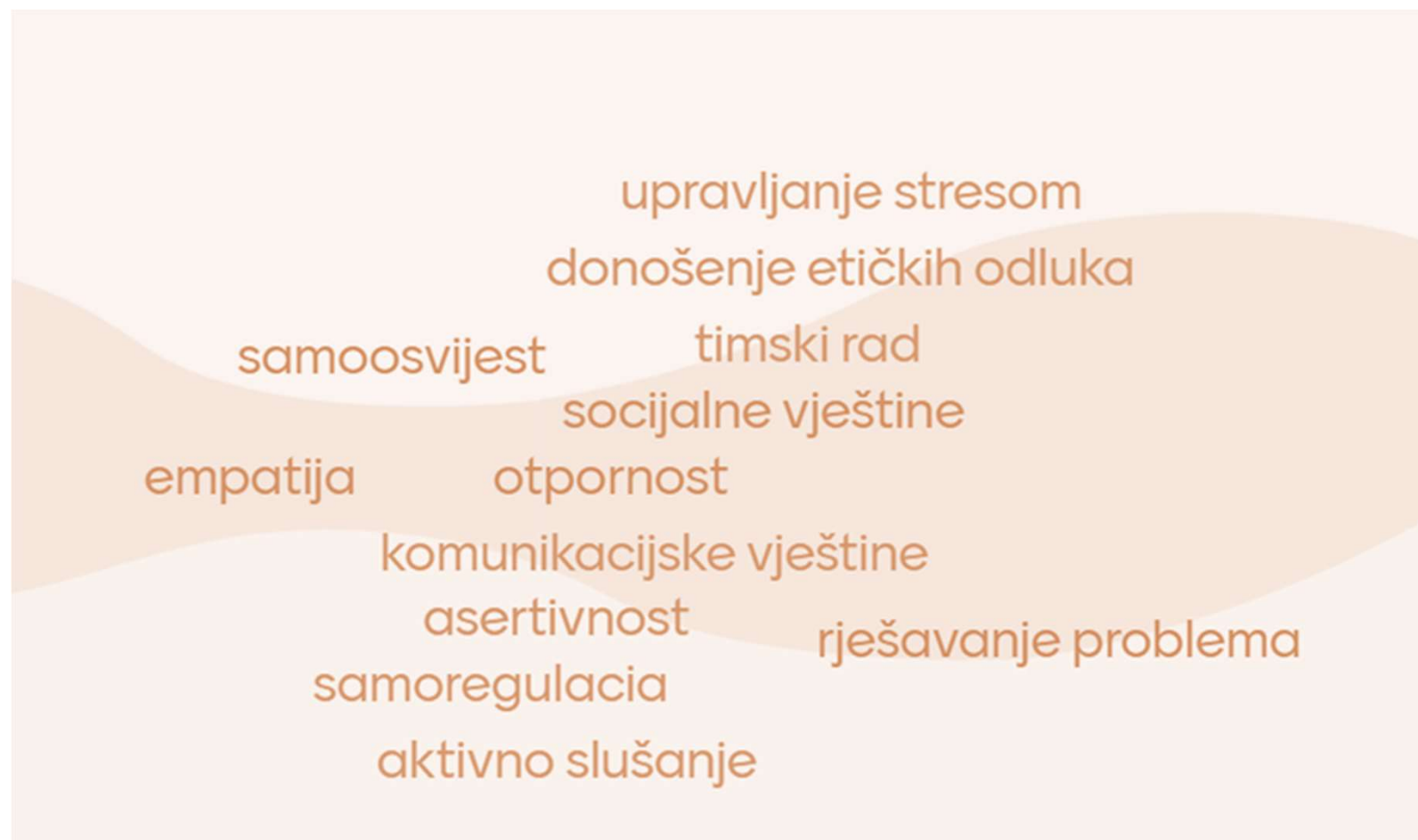
Evaluacija rezultata

Educirano osoblje

Nation i suradnici, 2003

Socioemocionalne vještine

Socioemocionalne vještine

- **Povećavaju produktivnost:**
 - Bolja suradnja i rješavanje problema
- **Smanjuju stres:**
 - Razvijena emocionalna inteligencija pomaže u nošenju sa stresom i konfliktima.
- **Poboljšavaju radnu atmosferu:**
 - Pozitivni međuljudski odnosi stvaraju motivirajuće i podržavajuće okruženje.
- **Potiču profesionalni razvoj:**
 - Vještine poput komunikacije i timskog rada ključne su za napredovanje u karijeri.

Prevenција i radno mjesto

- **Korištenje sredstava ovisnosti na radnome mjestu** - korištenje sredstava ovisnosti / stanje pod utjecajem **na poslu ili tijekom radnog vremena**
- **Korištenje sredstava ovisnosti od strane zaposlenika** i stanje pod utjecajem, sredstva ovisnosti i intoksikacija koje se odvija **izvan radnog mjesta i nakon radnog vremena**.

Što je prevencija korištenja sredstava ovisnosti na radnom mjestu?

Svrha:

- opći cilj - **zdrav i siguran razvoj ljudi** kako bi ostvarili svoj potencijal i mogli dati svoj doprinos zajednici i društvu
- stvoriti **zdravo i sigurno okruženje** bez sredstava ovisnosti za zaposlenike te omogućiti **pomoć** onim zaposlenicima kojima je potreban tretman

Politike na radnom mjestu

- ✓ Razgovarati o korištenju sredstava ovisnosti sa svim zaposlenicima - **ODNOSI SE NA SVE ZAPOSLENIKE**
- ✓ trebale bi biti **sveobuhvatne** i obuhvaćati **edukacije i prevenciju**, kao i **prepoznavanje, tretman, rehabilitaciju i reintegraciju** zaposlenika koji imaju poremećaj uporabe sredstava ovisnosti
- ✓ Razvoj politika trebao bi obuhvatiti **sve ključne dionike** u organizaciji

Karakteristike preventivnih programa na radnome mjestu

SADRŽAJ	• više komponenti koje uključuju i politike i intervencije • mogućnost kratke intervencije • jasna komunikacijska komponenta – pravila/svi • testiranje - SAMO kao dio sveobuhvatnog programa • treninzi upravljanja stresom – vještine suočavanja
STRUKTURA	• u razvoj su uključeni svi dionici • uključivanje preventivne intervencije u druge zdravstvene usluge - stigma
PROVEDBA	• nekažnjavajući pristup koji jamči povjerljivost i pristup savjetovanju i tretmanu – važno - reintegracija • edukacija menadžera, zaposlenika i zdravstvenog osoblja na radnom mjestu o njihovoj ulozi u preventivnim intervencijama i politikama

Radna mjesta s posebnim uvjetima rada

- zahtijevaju visoku razinu koncentracije, odgovornosti i fizičkih ili mentalnih sposobnosti.

Zrakoplovstvo

- Piloti i kopiloti
 - Kontrolori leta
 - Kabinsko osoblje
-
- Sigurnosti - rizik za sebe i druge
 - Odgovornosti – pogreške - ozbiljne posljedice
 - Propisa i zakona - zabranjuju uporabu sredstava ovisnosti **tijekom ili neposredno prije** obavljanja poslova.
 - Profesionalnog integriteta - Povjerenje - psihofizičkoj sposobnosti radnika.

Foto: Pixabay

nulta tolerancija na sredstva ovisnosti

	konoplja i produkti (udio THC-a)		kokain		amfetamin		heroin	
	prosječan, %	max., %	prosječan, %	max., %	prosječan, %	max., %	prosječan, %	max., %
2023	8,8	30,7	62,0	86,8	11,7	77,0	24,3	58,7
2022	8,2	33,1	57,9	89,0	13,6	81,6	23,2	50,7
2021	6,8	22,7	58,4	87,0	16,3	81,3	19,5	55,4
2020	7,0	23,9	54,1	89,0	14,7	87,2	19,3	58,4
2019	7,8	26,0	57,5	88,0	13,2	81,5	19,2	59,9
2018	10,0	29,7	60,0	92,0	13,9	81,3	20,5	58,5
2017	9,5	25,1	59,4	89,8	12,3	82,9	21,1	77,0
2016	10,7	56,5	52,8	90,0	11,8	80,9	14,7	56,5
2015	5,7	21,6	47,3	87,3	13,3	81,0	14,8	61,9
2014	8,9	22,5	39,1	88,7	11,8	73,0	14,5	61,0
2013	7,8	20,5	34,8	86,1	9,1	74,0	11,2	57,2
2012	6,3	21,4	29,6	85,3	5,9	46,0	8,7	39,2
2011	5,7	21,1	27,2	78,0	6,8	70,0	8,4	59,7
2010	-	-	28,8	93,0	6,5	72,0	17,8	56,5
2009	-	-	22,7	62,0	5,2	40,7	21,5	62,0

Podaci CKIVIV prema Lauš,2024, ppt

2023.

POJELO PSIHODELIČNE GLJIVE

Drogirani pilot usred leta pokušao isključiti motore: 'Mislio sam da sanjam, htio sam se probuditi'

<https://www.vecernji.hr/vijesti/drogirani-pilot-usred-leta-pokusao-iskljuciti-motore-mislio-sam-da-sanjam-htio-sam-se-probuditi-1719200>

'BIO SAM ZLOČEST'

Pilot se pohvalio stjuardesi: 'Noćas sam šmrkao kokain s gole žene, bilo je ludo!'; Let za London otkazan!

Stjuardesa ga je prijavila nadređenima koji su hitno otkazali 12-satni let iz Johannesburga za London

Piše: S.N. Objavljeno: 27. rujan 2023. 10:45

[Share](#) [Post](#) [Email](#)

<https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/pilot-se-pohvalio-stjuardesi-nocas-sam-smrkao-kokain-s-gole-zene-bilo-je-ludo-let-za-london-otkazan-15378543>

Jedan francuski pilot uslovno je osuđen na godinu dana zatvora pošto je priznao da je imao problema prilikom sletanja na aerodrom u Parizu, jer je uzeo ecstasy.

Sud u Créteilu je, nakon ovog incidenta i presude zabranio ovom pilotu da se uopće bavi pilotiranjem, prenosi britanski *Telegraph*.

Problematični let kompanije EasyJet desio se u maju, a dan prije njega pilot je uzeo trećinu tablete ecstasyja. Na sudu je rekao da je načinio "neoprostivu grešku" i dodao da je "bio uvjeren da će propratni efekti droge nestati poslije dva sata".

Pilot je priznao da je koristio i kokain i marihuanu, za vrijeme "izlazaka u Parizu".

<https://radiosarajevo.ba/magazin/zanimljivosti/dozivotno-suspendovan-iz-aviona-pilot-prevozio-putnike-pod-utjecajem-droga/270681>

Za kraj....

- **Važnost radne sredine:**
 - Osiguranje psihološki i socijalno **poticajnih uvjeta** za zaposlenike.
 - Ovisnosti smanjuju produktivnost, povećavaju izostanke i uzrokuju nesreće.
- **Cilj integrirane politike prevencije:**
 - Uvažavanje osobnih sloboda i zaštita sigurnosti radnog procesa.
 - **Upravljanje rizicima** povezanim s rizičnim ponašanjima zaposlenika.
- **Uloga poslodavaca i službi medicine rada:**
 - **Edukacija** o pristupu zaposlenicima **u riziku**.
 - Osiguranje **tretmanskih intervencija** i podrške pri povratku na posao.
- **Mjere za provedbu:**
 - **Suodgovornost** zaposlenika, poslodavaca i sindikata.
 - **Pravodobne intervencije** temeljene na procjeni rizika.
 - **Suradnja** u provedbi mjera za smanjenje posljedica ovisnosti.

Hvala!

